

DE FUGA CHRISTI DOMINI MARIAE ET IOSEPHI

IN AEGYPTUM

AC DE SACRIS ARCANIS IN EA LATENTIBUS

LIBER NONUS

HOMILIA PRIMA

Iesu, Mariae, et Iosephi in Aegyptum fugientium, prophetarum vaticinia, praedictiones, et figurae apponuntur.

De fuga Christi Domini, ac beatissimae Virginis, necnon charissimi eius sponsi Iosephi in aegyptiacam plagam longum sermonem habitu placet, ne debiti ordinis metas transire videar, a vaticiniis, et figuris fugam hanc praedicentibus, et adumbrantibus exordiri. Eucherius nobilis auctor (*hom. de Inno.*) inter alia multa, quibus Moysen tyrum Christi Domini gessisse docet, specialiter commemorat, quod sicut in Aegypto multi infantes propter Moysen in aquis fluminis iussu Pharaonis interierunt, ita et infantes propter Christum in Iudaea saevitiam herodiani gladii sustinuerunt. Narrat deinde ex Iosepho, quod quidam sacerdos Aegyptiorum vaticinatus fuerat, ante ortum Moysi infantem quandam nasciturum, per quem Aegyptus devastanda erat; unde illud consilium ei dedit, ut interficeret omnes Hebraeorum infantes, ut sic unus ille inter eos occideretur: postea vero natus fuit Moyses, pulcherrimus infans, qui ne cum reliquis infantibus periret, a parentibus fuit occultatus: et tandem non solum in infantia de capite Pharaonis quasi ludens regium diademata auferens in terra proiecit, sed et ipsum, et exercitum eius in mari rubro grandior effectus demersit. Non dissimiliter impius Herodes pharaonicae immanitatis verus aemulator Christum infantem persecutum est, et ut illum unum interficeret, plurimos Hebraeorum infantulos gladio confodit; verum a parentibus, Maria scilicet et Iosepho occultatus, e manibus eius velut Moyses e manibus Pharaonis, liber e-

vasit, et a regni imperio infelici morte eundem Herodem infans deturbavit.

Divus Augustinus (*g. 90. sup. Exodum*) illa Exodi elucidans verba: *Non coques haedum in lacte matris suae*, praesentis mysterii vaticinium continere arbitratur, dum ait: *Intellectum de Christo approbo, quod haec propheta praedictus est non occidendus a Iudaeis Infans, quando Herodes quaerens eum ut occideret, non invenit; hanc expositionem sequitur angelicus Doctor (1.2. g. 102. art. 6. ad 4), et multi etiam alii ex istorum Patrum sententia tradunt, quod licet in sensu literali praecceptum illud non coquendi haedum in lacte matris suae impositum esset Israelitis, eo quod crudelitatem redoleret, haec quod haedi est alimentum, eidem vertere in tormentum; vel certe, ut aliis placet, quia huiusmodi coctione solebant idolorum cultores simulacra sua venerari, ideo ab illa se abstinere Iudaeis praecipiebatur; in sensu tamen mystico satis apposite de Christo intelligitur in infantili ac lactea aetate minime morituro, ut praedicti Patres adnotantur. In libro primo Regum etiam etiam huius mysterii singularem imaginem invenio, dum (e. 20) sacer textus commemorat, venisse regem David in civitatem Natioth, ut liberaret eam, et continuo coactum fuisse fugam arripere, ne in Saulis manus infestissimi sui hostis traderetur: non dissimiliter venit rex gloriae Christus liberare Israel, et confestum qui refugium est nostrum, a facie Herodis fugit, et in remotissimam Aegypti regionem se abscondit.*

Itaque tunc Herodes persuasus fuerat, advenisse tempus instaurandae universitatis, quae Christo creata, recreari expectabat; iam hebdomades Danielis impletas, iam septera labo- bacia ad proselytos translata; iam et peccatum ipsum ad mensuram usque patrum completum, ab ipsis Rabbiniis, vel nolentibus fieri,

confitentibus tamen intelligebat, proinde in ianuam esse promissum Messiam; qui de monte sine manibus excisus, novum imperium, excelsum super omnes montes elevatum condere- rit, atque elevaret: metuebat deinde suis sceptris, quae praecario usurpabat, ne quis hebraeorum gentilis e manibus eriperet, et genti iam Romanis adstrictae resisteret. Stimulos addebant nuper visa lumina in media nocte, audita voces angelorum in sublimi canentium, visi pastores, pontifices, prophetae, reges ab ignoto orbe, qui iam iam natum accursu, voce, linguarum faventia muneribus insuper, quae nec Magno Alexandro semper ad manum, quandam puppim in stabulo bethlehe- mitico, inter belluas sordidas repositum atol- lebant, acriores tamen illi erant ignes a Sa- nedrino concilio, a quo edicta quasi oracula divina suscipiebantur, quorum doctores circumstantias a vatibus expressas, rebus quae tunc vulgabantur, scilicet tempus temporis, signa signis, locum loco componentes, vel in- viti pronuntiabant a Bethlehem stabulo nasciturum assertorem libertatis; et quasi praeco- dorans hunc ipsum esse quem diariae notae, iam vulgatae aperte predebant, acriter infan- tem Iesum persequitur. Quemadmodum autem Ionathas, qui Davidem ardenti amore prose- quebatur, a morte quam Saul ei machinaba- tur, singulari cura, ingentique vitae suae pe- riculo liberavit, ita sanctissimus Ioseph verum Davidem, Christum Iesum ardentem amans, a nece quam impius Herodes ei inferre molie- batur, diligenter eripuit: meliusque et confi- dentius quam Ionathas dicere potuisset infan- ti, quod ille ad Davidem (1. Reg. 10): *Absit, non morietur.*

Verum et aliam expressiorem figuram my- sterium hoc adumbrantem refert propheta I- saias (e. 16) dicens: *Emitte Agnum Domine dominatorem terrae, de Petra deserti ad montem fluvii Sion. Et erit sicut avis fugiens, et pulli de nido avolantes*: verba haec nullis sacra- mentis plena oportet ex professo explicemus. Et quidem in primis Rabbi Ioseph, quem se- quitur Hugo cardinalis, putat quod, ut habe- tur libro quarto Regum, rex Moab pendebat regi Israeli mille agnorum tributum, qui ex quadam urbe, nomine *Petra deserti*, con- ducebantur. Unde iuxta hanc intelligentiam, quod petit propheta, est, ut mittentes agnos, sol- vant debitum tributum. Subscribunt huic ex- positioni Pagninus, et Briscianus, et eiusdem scholiastes. Sed non video certe quomodo cum hac intelligentia cohaerent sequentia verba (*Isai. 16*): *Et erit sicut avis fugiens, et pulli de nido avolantes*: immo nec qua ratione ean- dem sustinere possint priora verba: nam si agni mittendi in tributum erant centum millia, minime postulasset propheta, ut mitteret ag- num unum. Unde sanctus Hieronymus, et alii non pauci, qui illum sequuntur, interpre- tantes illa verba de Christo, per *petram des- erti* intelligunt foemnam illam Ruth, quae defuncto marito mansit velut *petra deserti*, hoc est ab omni consortio, et humano solatio deserta. Alii vero intelligunt civitatem, in qua nata fuit Ruth, quae, ut ipsi putant, et supra

dicebam, nuncupatur *Petra deserti*: et quia ca- pite immediate praecedenti propheta Isaias va- ficinatus fuerat eversionem Moab, precatur mo- do Deum, ut non penitus illam evertat, sed ut minimum incolentem servet terram illam, quae ad ipsum ex origine matris pertinere de- bebant. Sed quia cum hac etiam interpretatio- ne nulla ratione conveniunt subsequenter ver- ba illius vaticinii; ideo alii aliam viam in- grediuntur, intelligentes per *desertum* ipsum coelum, habetque fundamentum in eo quod Chri- stus Dominus cum dixit se reliquisse in deser- to nonaginta novem oves, et unam solam er- rantem venisse quaerere, quae ab eo fugerat, certe per *desertum*, ut omnes Interpretes unan- imiter dicunt, intellexit coelum empyreum, ubi angeli habitabant, per *petram* autem in- telligit personam Patris: sic enim appella- vit illum David (*Psal. 27*): nam ubi Vulgata nostra vertit *Deus meus*: Originale hebraicum legit, *petra mea*, de qua etiam idem David (*Ps. 103*) dixit: *Petra refugium herinaeae*. Haec igitur petra instar petrae aquilinae genuit in- tra viscera sua petram aliam, hoc est, filium, iuxta mentem d. Pauli (1. Cor. 10) dicens: *Petra autem erat Christus*; et hanc postulat pro- pheta sibi mitti. Quod si quispiam obiciat, quomodo ergo non petit ut mittat petram de petra, sed agnum de petra, maxime cum inau- ditum sit petram agnum parere? Arbitror qui- dem, consulto vocasse illum agnum, non petram, ut significaret per beneficium incarna- tionis Verbi divini id praestandum fore, ut qui antea precibus prophetarum, lacrimis patri- archarum, gemitibus regum, et suspiriis san- ctorum hominum velut petra induruerat, et quasi inexorabilis existeret, iam auditis Ma- riae verbis (*Luc. 1*): *Ecco ancilla Domini*, adeo mollesceret et exorabilem se redderet, ut in- fanilem ac lenerrimam carnem indueret, quae nulli resistere novit, imo et instar mansueti agni percuti se sineret, usque ad sanguinis effusionem. Itaque quia qui antea lapide ada- mantino durior fuerat, cera suavior, et butyro ipso mollior futurus erat; idcirco non petram de petra, sed agnum de petra illum nuncupa- vit. Adiungens autem propheta, *dominatorem terrae*, satis utique significavit in Christo Do- mino cum summa eius mansuetudine con- ducentem fore invincibilem potentiam, et supre- mum dominum, quod proprium est boni prin- cipis, ut docuit insignis ille Chilon, quem re- fert Laertius (*de Chilon. lib. 1. c. 4*) dixisse, in rege potentiae adiungendam mansuetudinem, et a suis princeps non tam metum extorqueat, quam impetret reverentiam. Subdit deinde pro- pheta, ut mittat agnum hunc dominatorem ad *montem fluvii Sion*, hoc est, ad b. Virginem, quae celsitudine meritorum suorum mons est in veritate montium; cum non solum sublimi- tate dignitatis maternae, sed et coelestium charismatum excellentia sanctos omnes longe transcendat: ac tandem concludit, quod nostro argumentum mirum in modum inservit: *Et erit sicut avis fugiens, et pulli de nido avolantes*: quasi dicat: nondum tener passerulus, hoc est, Christus infans a materno utero prodierat, et ecce impius ac crudeliter accipiem Herodem

intra mortis laqueum illum irrefire satagentem, adeo ut matrem domunculae nido deserto in longinquam Aegypti regionem exilium matre avolare quasi compellatur. Olim in Deuteronomio, id iubente Domino, si quis nidum avis invenisset, et matrem pullis incubantem, pullos quidem capere poterat, sed matrem abire sinebat, et avolare; at hunc sacratissimum columbae immaculae nidum novit Deus, ut inveniret crudelis Herodes, qui tam curiose illum ac sollicitè quaerebat; sed opportuno tempore admonita ab angelo, fugit columba cum pullo, evolat mater cum filio, et de nidulo egressa fugit in Aegyptum. O felix Aegyptie, habitabunt apud te profugi mei, esto latibulum a facie vastatoris. Bene profugos suos vocat propheta Iesus, et Mariam, et Ioseph dilectissimos eius parentes cum pullo nidulo relicto avolantes, et fugientes, et petit ab Aegyptio ut sit eorum latibulum a facie Herodis vastatoris (Isa. 16): *Abconde fugientes, et vagos ne prodas: fugientes, et vagi erant puer Iesus, et parentes eius fugientes ab ira tyranni, et vagi per vias Aegypti quaerentes locum, ubi se absconderent ab ira furoris eius, qui sanguinem agni immaculati sificabat, et pullum columbae immaculatae capere, perdere, et occidere nichilatur: propterea fugiebant, ideo vagi erant, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, quaerentes quis illos egentes, et vagos induceret in domum suam, absconderet, ac non proderet crudeli tyranno. Clamabat etiam in spiritu idem propheta Isaias (cap. 21): Occurrentes silentii ferte aquam, qui habitatis terram Aegypti: cum panibus occurrere fugienti? A facie enim gladiorum fugerunt: ubi Septuaginta legunt: occurrere fugientibus propter multitudinem occisorum. Nulli dubium esse potest, quin labore itineris beata Virgo, et Ioseph esurirent, ac lassii essent, nec non et divinus infans iam ex tunc fatigatus ab itinere etiam esuriret atque sitiret. Merito ergo clamant sanctus Propheta ad viros qui illis in locis morabantur, ut occurrerent egenis, vagisque ac fugientibus, afferentes eis panes ad comedendum, et aquas ad bibendum, ut vel modicum refocillati ac recreati celerius in Aegyptum se reciperent: a facie enim gladiorum Herodis fugiebant, et a multitudine innocentium parvulorum, qui propter Christum trucidabantur.*

Ad haec praesenti argumento mihi apte quadam videntur verba illa Sponsae (Cant. 8): *Fuge dilecte mi, assimilate capreae hinnuloque cervorum: licet enim Cassiodorus, Philo, Carpathus, Iustinus, Alanus, et alii quampures verba haec interpretentur de fuga in coelum in the ascensionis; et licet Theodoretus, Honorius, Anonimus, Apollonius, et episcopus Constantinianus, nec non plerique alii eadem exponant de reditu Christi Domini, quando universalis iudicii sententia lata iustus in coelum secum assumit; non desunt tamen, qui illa intelligant de fuga illius in Aegyptum: praevadens enim in spiritu sponsa herodianam persecutionem Christo infanti imminere, monet illum ut nulla interposita mora fugiat: Fuge dilecte mi; per illud autem quod addit (Cant. 8);*

*Assimilate capreae hinnuloque cervorum, duo non obscure indicat Christo fugienti satis consentanea. Primum ut summa velocitate ac velocissime fugiat: capra enim et hinnulus singulari celeritate ac velocitate pollent, ut experientia ipsa satis comprobatur. Alterum est quod cum cornu capreae combustum fumus et odor serpentes fugere compellat, ut adnotavit Berchomius (in suo mor. reduce.), cui permisit eum, eodem id attestante, ex divo Isidoro (lib. 10), quod sanguis hinnuli potentissimum antidotum est adversus veneficos serpentum morsus, non obscure indicavit sponsa, futurum esse, ut Christus Dominus instar capreae, et hinnuli, Aegyptum ingrediens, idolorum serpentes contereret, et solo suae divinitatis odore in terram prostermeret, iuxta vaticinium Isaiæ (c. 19): *Commovebuntur simulacra Aegypti a facie eius. Quod si his adiungas, hoc esse ingenium magis hinnuli, ut illum abscondat, ne a venatoribus capiatur; quam apte id in beatam Virginem conveniat, quae infantulum suum diligenter abscondit intra deserta Aegypti, ne ab infestissimo venatore Herode caperetur, haud difficile erit iudicare. Quid plura? singularis typus huius mysterii fuit visio illi divi Iohannis (in sua Apocalyp.). Commemorat ibi ostensam sibi fuisse mulierem praegnantem, quae cruciabat prae magnitudine desiderii, ut pareret; peperit filium masculum, et fugit cum eo, et draco misit post illum fluvium magnum ab ore eius, ut suffocaret eum. Haec mulier beatam Virginem refert, cuius virgine partus a cunctis genibus praestolabatur; at post partum ob metum draconis, nempe Herodis, fugit cum puero suo in Aegyptum, et post illum misit crudelis draco Herodes fluvium sanguinis Innocentium quem fudit, ut in illo suffocaret, et interimeret Iesum. Profecto cum locus aliquis peste infectus est, optimum remedium fuga esse perhibetur: quare cum puerum pestis Herodis crudelitate futura esset, iubet Deus Iosepho pueri custodi ut fugiat: *Accipe puerum, et matrem eius, et fuge in Aegyptum; continuoque mater ait dilecto filio: Fuge dilecte mi, assimilate capreae hinnuloque cervorum. Fecit tunc b. Virgo, quod perit agricoltores: prudens enim et expertus hortulanus cum plantis, quae iuxta grandiores arbores sitae sunt, earum umbram nocere animadvertit, alio transponere solet; ita beata Virgo, ne tyrannidis, et crudelitatis Herodis umbra teneret illi plantae unigeniti filii sui, qui recens homo factus et natus erat, nocere aliqua ratione posset, ideo hodierna die eam in Aegyptum transponi diligenter curat. Ad extremum consonant his omnibus egregia verba divi Chrysologi (homil. 131) in hunc modum loquentis: *Iosabeth filiam regis furatam esse infantulum regium Scriptura prodit, ne ab Athalia impia foemina semen omne regium extingueretur. Clam ergo nutriendum curavit ad regni israelitici spem; Maria vero mundi totius salutem in uno parvulo positam cernens ad spem regni caelestis ipsum aeternitatis haerem fuga nobis, et latebris conservavit. Qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat in saecula saeculorum. Amen.****

HOMILIA II.

Varia somniorum genera assignantur, et superstitiosa abicienda docetur: rationesque traduntur, ob quas angelus non in vigilia, sed in somnis fugam in Aegyptum sancto Iosepho revelavit.

Fulgosius somniorum varia constituit genera, primum appellat somnium, secundum visionem, tertium oraculum, quartum insomnium, quintum apparitionem, quam Graeci phantasma vocant. Somnium, inquit, dicitur, cum sub aliqua figura lecta apparet veritas, ut illud fuit quod de vaccis, speciebus Ioseph Pharaoni Aegyptiorum regi interpretatus est, necnon illud, quod de Polycarpo Iohannis evangelistae discipulo scriptum est, cui dormientis pulvium comburi, martyrii futuri igne praesagium visum est, quod ipse propter hoc certum praedixit. Neque huic dissimile, quod Caesaris matri contigit, quae intestina sua per aërem ferri somniavit. Visio est, cum id proprie contingit, quod per somnium est visum, ut Vespasiano de Neronis dente evenit. Oraculum est, cum a divina persona, sive etiam patre, aut sacerdote, aliquid in somnis nunciatur, sicut Magis, cum moniti sunt, ne ad Herodem redirent, et Ioseph viro Mariae, ut cum puero, et matre in Aegyptum fugeret. Haec tria non semel aliquid veritatis habent, ea tamen prodens carere duae quae reliquae sunt species, videlicet insomnium, et apparitio: nam cibus, crassique vapores, aut mentis agitatio, ac labor, eorum causam praebere videntur; haec ex Fulgoso. Alii haec somnia in tres partium tantum species, naturalem, animalem, et caelestem: naturalem vocant eam, per quam physici de humoribus iudicant: nam somniantibus aquam phlegmaticos humores dicunt designari; per rubentem colorem sanguineum, et per ignem cholerae; tetrus autem humoribus melancholicum, velut eam de qua Arnaldus philosophus in somniis scriptum reliquit: nam cum somniasset a nigricante calo pedem sibi morderi, in ea pedis parte postera die cancer innatus est. Animalia dicuntur somnia, quae ab animi passionibus, quae interdum contingunt, proficiunt, sicut ex fervente zelo Apostolo Paulo evenit in Macedoniae proficiendi, cui (Deo specialiter ita revelante) visus est sibi cum dormiret, a Macedoniae quodam rogari, ut hominum eius regionis miseretur. Coelestia autem tantum illa dicuntur somnia, quae reum divinarum monita esse censetur, sicut de statua quae Babylonis rex in somniis habuit, quam propheta Daniel interpretatus est, et pene innumera alia, quibus plena sunt sacra eologia.

Breviori tamen divisione utens, in concionatorio numeri inserviam, quaedam somnia sunt naturalia; alia supernaturalia, et divina; inter naturalia quaedam sunt vana, et futillia, et saepe perniciosa. Vana sunt, quae ex sola affectione, et dispositione corporis oriuntur. Solent enim famelicis ciborum formas, et sitibundi tri-

gidos fontes ac suavia pocula phantasia sua involvere, Isaiæ (c. 29) dicente: *Sicut somniat esurians, et comedit, cum autem expergefactus fuerit, vacua est anima eius: et sicut somniat sitiens, et bibit, et postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sinit.* Melanchonici etiam, quae terrorem incutiunt; sanguinei, quae hilaritatem secum afferunt, somnare consuevere. Experientia enim compertum est, lassivae somnia ex inhonestis aspectibus non semel, ex turpi fabulatione quandoque, ex nimia ciborum ingluvie saepe causari. De hoc genere somniorum, et aliorum similium, quae ex amore, vel odio, et aliis huiusmodi passionibus proficiuntur, nulla prosum habenda ratio est: nam ut Salomon dixit (Ecl. 34): *Multos errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes in illis: et alibi legitur (Deut. 18): Non inveniantur in te qui observet somnia:* Virgilius quoque fidei lumine desitutus, et solo naturali illustratus cecinit:

Caeperrunt somnia plures.
Sed falsa et caelo mittunt insomnia manes.

Cicero (lib. de div.) similiter, alioquin gentilibus, multis rationibus somniorum vanitatem improbat; et Plinius iunior solatur Svetonium, qui per insomnium vidit certa die casurum, suadens illi nihil sibi timendum.

Alia sunt somnia naturalia, quorum meminerunt Fulgosius, Valerius maximus, et Cicero, quorum ad exemplificandum nonnulla hic apponere memorabiliora non pigebit. Fulgosius (lib. 1) refert quod L. Syllae in somniis ostensa fuit victoria adversus C. Marii filium: verba eius sunt haec: *Per quietem visus sibi est Marium patrem videre iam mortuum, qui filium nonebat, ne postera die praetium committeret, quoniam ea sibi dies infausta foret.* Dormiens in Asia Lucullus vidit dormientis sibi dictum: *Vade Luculle, Antiochus enim venit ut secum sis.* Experrectus somno, cum rem diligenter investigaret, intellexit a navibus Cilicium, quae Romanae insectatae erant, maris in litore Antiochiae marmoream statuum, quae postea Antiochiae fuisse cognita est, qui olim in Ponto urbem Sinopem muro cinxerat. Silentio etiam praetereundum non est poetae Sophoclis somnium, qui saepius per quietem conspecto Hercule, furem cum nominatim accusante, qui ex fano suo aureum vas furto surripierat. Ut rem Ephoris detexit, comprehensus, quem Hercules accusabat, verum esse furtum confessus est; quomobrem ab eo tempore templum illud Iudicis Herculis nominatum est. Cum item in Capitolium Cicero Iulium Caesarem prosequeretur, eique narret nocte proxima a se visum Iovem, qui caelestis aurea puerulum mira indole et coelo ad Capitolium demiserat, qui postea flagrum in manu dederat; dispersit tunc Octavia, quem Caesar voti solvendi gratia in Capitolium duxerat, cognovit eum esse quem in somnis viderat, triumviratusque eius vere flagrum insolentis nimium romanae nobilitatis, certum Ciceronis somnium fuit.

Marcus Tullius (lib. 2. de nat. Deor.), et Valerius Maximus (lib. 2. de somn.) referunt, quod duo familiares socii, et amici Archades in Grae-

magis esse experimur; ita cum contingit animam orationis sopore capi, tunc magis quiete censetur, quia a vanis huius saeculi curis longe alienior est. Et quemadmodum illi, qui somnum non capiunt, colore pallido, viribus infirmis, et membris omnibus fracti esse solent, ita etiam homines hoc contemplationis somno destituti, ut in plurimum perfecti viri colore, et viribus carent, quia unus ex praecipuis fontibus, ex quibus christianorum dissolutio, morum depravatio, et in vicinendis tentationibus infirmitas emanat, somni huius est spiritualis defectus.

Alterum dubium est, quare cum Deipara sanctior esset Ioseph, voluit Dominus angelicam hanc revelationem in somnis fieri Ioseph, et non ei; maxime quod causa illa magis ad eam spectare videbatur, quae mater erat Christi, quam ad Ioseph, a quo minime ille genitus fuerat? Respondeo, quod quia Ioseph tanquam vir, et verus maritus sacratissimae Virginis caput illius erat, Apostolo dicente (1. Cor. 14): *Vir caput est mulieris, immo caput erat totius illius sacrae familiae instar praelatus, subditos sibi habens Christum et Mariam, hinc est quod angelica revelatio fit illi, non eius uxori. Quo non obscure docemur documentum magni momenti, omnibus indiscriminatim omnino observandum, nimirum tam negotia, quam munera non immediate ad foeminas, sed ad earum viros deferenda esse: unde Moyses Barcefas (in hist. Gen.) ait, ipsum etiam Deum non immediate promulgasse legem de non edendo fructum ligni velti Hevae, sed Adamo, Heva, inquit, didicit ab Adamo praeceptum de non edendo cibum; quod et confirmat hic auctor testimonio s. Ephrem Syri volentis uxorem adeo viro suo subditam esse debere, ut et legem Dei de ore eius accipiat. Certe si cum Eva suasa fuit a serpente comedere de ligno velito, id prius communicasset cum viro suo, forsitan neuter illorum divinum transgressus fuisset praeceptum. Hanc doctrinam videtur mihi adamansim observasse rex Abimelech, cum solo lumine rationis illustratus dixit Sarae (Gen. 20): *Ecce dei frater tuo, hoc est Abrahae, viro tuo, dixerat enim illa sororem illius esse, mille argenteos: hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt. Ecce rex non porrexit munus ipsi Sarae, licet alioquin illud ad eam pertineret, in cuius gratiam dabatur, sed Abrahae illius marito, ut qui probe agnosceret nullum munus uxori alienae conferendum esse, quod per manus viri eius non transiret. Hoc et rationi consonum, et Deo gratum est. Cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.**

HOMILIA III.

Fugae Christi Domini, et Matris eius, variae circumstantiae disserantur tam ex parte loci, et temporis factae revelationis, quam ex parte angeli revelantis; nec non ex parte Iosephi divinae iussioni promptissime obtemperantis.

Circumstantias praesentis mysterii prosequens, qualitatem angeli qui in somnis apparuit Iosepho, fugam in Aegyptum illum momenti, minime silentio praeterire licet. Origenes (homilia 3 in diversos), angelum illum Gabrielem fuisse scribit, cui totum incarnati Verbi negotium divinitus fuerat commissum: verba eius sunt haec: *Quis angelus ille annunciare venit, qui ad Zachariam in templo locutus est, ipse et nunc per somnum ostendit se Ioseph, sanctus angelus Gabriel appellatus, quod interpretatur fortitudo Dei. Illius namque incarnationis sacramentum commendatum habebat, qui veniebat ad debellandas potestates aereas. Iste etiam angelus ad eos bene vigilantes pastores venit, et Domini generationem iisdem annuntiavit. De modo autem, quo angelus in somnis apparuit Ioseph, et cum eo locutus fuerit, multi cum Barradio (in Comm. huius loci) existimant non apparuisse in persona propria aereo corpore indutum, nec voce quae auditu corporis percipi posset cum Ioseph locutus, haec enim apparitio vigilantium est; visus ergo est, et locutus angelus cum Ioseph dormiente per species phantasiae impressas, quae angelum, et praesentem, et loquentem representabant: huiusmodi autem visio dormientium est, et dormienti Iosepho conveniebat. Certissime vero cognovit tum Dei illam esse revelationem, tum quid significaret: etenim cum Dens ut alicuius rei cognitionem tribuat, somniam immittit, id illa agit, ut in certissimum homo revelationis, rei quae cognitionem adducatur. Sed iam de loco, in quo angelus Iosepho apparuit, disseramus. Certe cum angeli apparitio a b. Matthaeo post discessum Magorum statim facta narretur, dubitatur, an contigerit in Bethlehem, unde Magi discesserant, et b. Virgo cum infante remanserat, an vero in Nazareth, post observata omnia quae legis erant praecipita circa puerperam, et infantem, ut insinuare videtur b. Lucas? Dicendum est probabilem non videri mihi sententiam eorum qui aserunt statim regressis Magis in regionem suam, factam fuisse angeli visionem hanc: tum quia Christus perfectus legis observantissimus reversus dicitur in Nazareth, ut habetur (Luc. 2); non ergo obdissent Ioseph angelo solicitanti, dicentique: *Surge, et accipe puerum, et matrem eius, et fuge in Aegyptum: tum quia alioquin non esset opus, ut surgeret ipse Ioseph: tum quia per illos viginti septem dies fuissent Ioseph et Maria in magno timore et afflictione; tum denique quoniam Herodes qui cum Magis**

non venerat, nec ex suis quemquam miserat, illis non fidebat, nec erat tam facilis causa iracundiae, vel putandi se illum. Cum ergo deberent infantem ducere ad templum, frustra vexarentur antea. Deinde non apparuit omnino rationi consouum illud Abulensis (su. Math. c. 2), Christum parentibus in Nazareth mansisse biennio paulo ante, vel post Herodis edictum de occidendis pueris a bimatu, et infra: tum quia non videretur esse verum quod dicitur (Math. 1): *Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit, ubi indicatur paulo post discessum fuisse factam apparitionem: tum quia non fuisset tam repentina opus fuga, qualis insinatur cum dicitur, quod surrexit nocte, et accepit puerum. Dixi notanter, non omnino rerum, quia suam etiam probabilitatem habet, quod duo anni mediaverint inter natiuitatem Christi, et fugam in Aegyptum: nam Herodes non occidit pueros innocentes, nisi a bimatu, et infra secundum tempus quod exquirat a Magis, ut ait Evangelista; hoc est, quod anni elapsi fuerant ab apparitione stellae factae Magis, et propter hoc occidit pueros a bimatu et infra, ut sic inter illos Christus interficeretur. Minus etiam placet sententia Epiphani, qui contra Alogianos scribens ait, per biennium in domicilio bethlemico Mariam Virginem extitisse cum puero, et trigesimo tertio Herodis regni anno natum Iesum, trigesimo quinto advenisse ad eum Magos, et post illorum discessum fugisse Christum in Aegyptum; trigesimo septimo anno regni sui Herodem fuisse extinctum. Multa siquidem ex istis dubia valde, et minus recepta sunt: ergo dicendum est, apparitionem hanc factam fuisse in Nazareth post peracta munera legis; vel in Ierusalem, tunc enim prope completum Magorum recessum erat; nec causa deerat Herodem movens, nempe promulgatio Simeonis, et concessio Annae, quae ad aures eius pervenire facile poterunt: hinc enim ardentius moliri potuit Christi perditionem, licet ob lites a filiis Aristobulo et Alexandro intentatas, propter quas Romam Herodes, ut se purgaret redire est coactus, impedita ac retardata fuit. Noluit enim accusationis causas novo scelere facere graviores, sed post pacatum Caesarem, elapso biennio reversus est, et in regno suo confirmatus a Caesare Augusto. Neque probatur ex illis verbis (Matt. 1): *Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit, statim uno aut altero die a discessu Magorum proxime esse factam apparitionem: siquidem hic est familiaris mos sacris literis, ut quae non sunt simul confirmata atque connexa, quasi continuata essent, enarrentur. Quemadmodum enim dicimus, mulier concepit, et peperit, nec tamen putandum est simul conceptisse illam, et simul peperisse, sed partum post conceptum mensibus novem expletis; sic etiam dictum evangelico eloquio habemus, quod quando Ioseph venit de Aegypto cum puero et matre eius, habitavit in Nazareth, et postea sequitur, quod in diebus illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae, et tamen inter adventum Christi ex Aegypto, et praedicationem Ioannis, anni plusquam vigin-**

ti intercesserunt. Haec nihil mirum, si hic dicitur: *Qui cum recessissent, ecce apparuit angelus, cum haec post mensum circiter facta sit apparitio.*

Sed iam Patrum sententias circa propositam difficultatem apponamus. D. Anselmus, et Euthymius, d. Chrysostomus, et Theophylactus (ad cap. secundum Math.) volunt sensum verborum illorum (c. 1): *Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, hunc esse, nimirum quod cum Magi discessissent, non protinus, sed multis post diebus, Ecce angelus Domini apparuit Ioseph, praecipiens illi ut Aegyptum peteret. Post purificationem autem ipsum, et Virginem in Nazareth reversos facit, omnes praecitati Patres attestantur. D. Augustinus (lib. 2. de consensu Evang. c. 5) aliam viam ingressus arbitratur, post purificationem angelum Iosephum de fuga admonuisse, antequam Nazaretham rediret; admonitum vero Iosephum protinus infantem in Aegyptum transulisse; ex Aegypto vero in Galilaeam et Nazaretham reversum esse: nunquamque vero evangelistam, alii, narrationem suam sic contere, ut tanquam nihil praetermittentis series digesta videatur. Tacitis enim quae non vult dicere, sic ea quae dicebat adimpli, ut ipsa continuo sequi videantur. Lucas igitur ex sententia sanctissimi Patris tacita fuga in Aegyptum, de qua Math. egit, illa quae dicere voluit, id est reditum in patriam, his quae dicebat, id est purificationem, admixit, ut reditus in patriam continuo purificationem sequi videatur, cum tamen longe postea eveniret. Verba itaque evang. sic sunt interpretanda iuxta hanc opinionem: Postquam perferretur omnia secundum legem, et postquam in Aegyptum confugerunt, de qua fuga Matthaeus (Mult. 2), reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth; reversi, inquam sunt, non continuo ex Iuda, aut ex Bethlehem, sive Ierusalem, sed molto post ex Aegypto, quo auferantur: hic enim reditus idem est cum illo, cuius Matthaeus meminit in fine capitis 2. his verbis, *veniens, videlicet Ioseph, ex Aegypto habitavit in civitate Nazareth. D. Bonaventura (in lib. de vita Christi cap. 12) affirmat Deiparam post purificationem Elisabetham invisisse, et infantem Ioannem; cumque Nazaretham iter faceret, antequam in urbem perveniret, angelo monente, fugam in Aegyptum suscepisse. In qua sententia videtur fuisse Ammonius Alexandrinus, si recte ab interprete latinitate donatus est: sic enim scribit (in Arm. evang.): *Ioseph rediens Nazareth, oraculo admonitus est, ut fuga in Aegyptum infantis vitae consulat. Neque vero dissentit a verbis Lucae haec sententia: sic enim exponi possunt, ut perferretur omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth; reversi quidem sunt, sed ab ipso itinere ad fugam recessit.***

Locus autem unde Ioseph discessit cum matre et prole eius, non fuit Bethlehem, nec Ierusalem, sed Nazareth, quae est in Galilaea, ut perspicuum est apud Lucam (cap. 2) dum ait: *Et ut perferretur omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam*

Nazareth. Sed fateor illud in hac historia difficile videri: quomodo cum Herodes iam Magorum nutio novum regem acclamante, turbatus ac perterritus esset, quomodo, inquam, poterit Ioseph completis diebus purgationis h. Virginis tuto cum illa, et infante ascendere in templum ad ritum praesentationis primogenitorum servandam? hanc difficultatem in terminis proponit d. Augustinus (*lib. 2. de consens. evang. cap. 11*), et in haec verba illam solvit: *Quis enim non videat etiam illum unum diem regem multis occupatum latere potuisse. Si autem illud verisimile non videtur, quod Herodes qui valde sollicitus expectabat, quid sibi Magi de puero remitterent, post tam multos dies se sensit illusum, et transacto tempore purgationis matris eius, et peracta circa infantem solemnitate primogenitorum in templo Jerusalem, post etiam profectorem eorum in Aegyptum, in mentem illi venerit quaerere animum pueri, et necare toto parvulus. Si hoc ergo moeror, omitto dicere quot, et quantis occupationibus regia cura distendi poterit, et per plurimos dies ab illa intentione, vel averti omnino, vel impediri: neque enim enumerari possunt causae quibus hoc potuerit accidere, quas tamen multas, et magnas esse potuisse nemo ita rerum humanarum inexperius est, ut aut negat, aut dubitet; haec tamen Augustinus. Non longe ab hac responsione discedit alia Eucherii, et Eusebii (*hom. de Innoent.*) dum ait: *Adhuc omnia quida erant, adhuc Herodes Magos expectans nondum sui cordis malitiam revelabat, unde et secure vadant in Jerusalem, ut legis mandata perficerent.**

Ceterum antequam ad alia quae mihi commemoranda sunt, gradum faciam, non possum non mirari pariter, et commendare perfectissimam sponsi Virginis obedientiam, qui cum primum agnovit angelicum oraculum de fuga in Aegyptum arripienda, continuo ait d. Matthaew (*c. 2*): *Consurgens accepit puerum, et matrem eius nocte, et recessit in Aegyptum: super quae verba d. Chrysostomus ait: In re obscura, et perplexa nihil locutus est, nihil interrogavit, sed ad nutum obediit, tentationes omnes cum gaudio sustinens: ecce promptum Iosephi obedientiam, nulla interposita mora, antequam dies illucescat, ipsa etiam nocte, ne quispiam fugam observaret, eam aggreditur. Ecce caecam, quam sancti Patres vocitant obedientiam: non sciscitatur, quomodo si Deus est, fugit ab hoste; quomodo si alios e faucibus diaboli eripere venit, potentia Herodis non resistit; non obmurmurat, nec conquiritur de difficultate itineris, de importuno noctis tempore, de inopinato et improviso profectu, de inopia ad expensas necessario faciendas, maxime in regione barbarica, et inculta: his omnibus difficultatibus, et aliis, quae longum esset recensere, viriliter superatis, in omnibus parendum esse Deo constanter elegit instar Abrahae, qui divino praecipio obediens de mactando filio suo, a quo nullam posteritatem se habiturum ei pollicitus fuerat Deus, mane consurgens ad iter se accinxit; neon instar Moysis, cui cum multa dura, ac difficilia Dominus imperasset, nimium et superbissimum Pharaonem tanquam potestatem habens alloqueretur, ut poterit ei re-*

sisteret, acriter et minaretur, nullisque plagis multari opprimendum, nisi divinae iussioni obtemperaret, nihil ea moleste tulit, nec amara illa, ut acerba indicavit, ut ait David (*Psal. 104*), et non exacerbat omnes sermones suos: etenim sicut mollis cera quocumque manus illam dilataverit, aut extenderit, eo sequitur, absque omni prorsus retulatione; sic sanctus Ioseph quocumque manus Domini illic ducebat, eo confestim pergebat. Huius velocitatis in obediendo eam causam arbitror, quod cum fuga illa esset ad praecavendam Christi necem, quam herodiana saevitia moliebatur, et ipse ardentissime Christum Dominum amaret, inde fuit ut facile, ac prompte, tam arduam, ac difficilem itineris in Aegyptum provinciam susciperet. Unde videntur mihi obedientia, et amor in Iosepho instar alarum durarum: nam sicut istae volucres volare faciunt, ita obedientia, et in infantem singularis benevolentia, et amor ad divinum mandatum sine mora exsequendum illum impulerunt: et sicut etiam navis expansis velis, si prospero flatu feratur per pelagus, impediti minime potest quin celeriter curral, et quodammodo volet; sic Ioseph virtutibus illis velut quibusdam velis Spiritus sancti vento compositis, fieri non potuit quin curreret, et volaret ad perficiendum divinum mandatum. Sane sanctissimus Ioseph exacte adeo divinae iussioni in omnibus semper obsecundavit, ut nemo melius quam ille adimplevisse mihi videatur illud (*Deut. 6*): *Erunt verba haec in corde tuo, ut mediteris in eis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens, atque consurgens; cum re vera non solum vigilans divinum praecipitum executioni mandaverit, sed et dormiens exsequendum acceperit, evangelista dicente, quod angelus Domini in somnis apparuit ei, et quod continuo ipse surgens eadem nocte pergere coepit. In quo egregium nobis obedientiae documentum exhibuit: non enim est subditorum causas indagare iussionis maiorum, sed simpliciter obedire. Epicheia quippe quae interpretatrix legum est, in principe tantum debet esse, secundum philosophi doctrinam, non in subdito, nisi in casibus, quae maxima secum afferunt pericula, de quibus superior adiri non potest. Quare subditi simpliciter obedire tenentur alicuius causae inquisitione, dummodo mandatum non praesefert manifestam iniquitatem. Quod et in lege veteri adumbratum fuisse lego: praecipitum quippe erat ut sacerdotes maiores vasa tabernaculi certis velaminibus cooperta, et involuta imponerent humeris minorum, qui non auderent ea ex illis cooperatoriis educere; sed id esset minus maiorum, ut hinc intelligat inferior se non habere potestatem discoperiendi causas, et rationes, quibus moti superiores talia super eorum humeros onera imponant, sed quod simpliciter obedire; nec evolvere debent causas, sed cum silentio, et humilitate subicere humeros ad obedientiae onera portanda. Unde b. Benedictus (*in sua regul.*) docet, quod etiam impossibile aliquando praecipere prelatos, saltem tentandum est facere, ne videatur impossibile repugnare, quo usque eius impossibilitas appareat. Duobus praecipue mediis in-*

vari solet verus obediens, ut quamvis alioquin difficilia, et appetitui valde dissentanea ei praecipiantur, illa nihilominus executioni mandet. Primum est, quod prudenter sibi persuadeat, etiam se ignorante, nec percallente, immo nec subdolorante rationem rei sibi praecipitae, omnino ei sibi parendum fore; sicut enim princeps non semper revelat consilia cordis sui illis, quibus ea exsequendi curam committit, ut rex Hispaniae literas clausas, ac sigillo signatas generali duci exercitus praebet, iubens ei minime eas aperire, quousque in talem, vel talem locum deveniat: nec enim consilia principum omnibus, et ubique nuda, et aperta esse oportet, ut non obscure indicantur veteri illi Romani in vexillis suis gestantes minotauri imaginem expressam: hoc enim symbolo praenotabant, consilia bellica, instar minotauri in labyrintho cretensi latentis, abditae esse debere. Aligae hinc est quod Israelitiae Deo occulta sibi consilia non revelante recalcitraverunt, Davide dicente (*Psal. 103*): *Et non sustinuerunt consilium eius, et tentaverunt eum in iniquo: post enim prodigia ab eis clare visa, et in gratiam eorum patrata, minime iudicare debuissent velle Deum sibi eos labefteri, sed potius sitim illam oculo Dei consilio permissam propter maius aliquod bonum sibi ignotam. Sanctus ergo Ioseph tanquam verus obediens, non disquirens curiose rationes rei praecipitae, quia novit consilia regum, et maxime supremi omnium, occulta esse oportere, continuo absque ulla mora iter arripuit.*

Secundum quod verum obedientem vehementer impellit ad obtemperandum etiam in rebus difficillimis, illud est quod sicut se a Domino regi, et spiritui eius agi, atque ideo facile sibi persuasum habet quocumque mutationem etiam in peius sibi videatur abiri, profuturam sibi fore: ad quod significandum congrue satis regius Vates ad psalmum illum (*Ps. 22*): *Dominus regit me, hunc apposuit titulum, pro his qui committuntur: quasi diceret, scopus est huius psalmi eos consolari qui importunum et ingratum mutationem ex uno loco ad alium passi fuerint. Hi namque pendere debent mutationem hanc persimilem esse illi, quam praestat bonus ac prudens pastor, qui cum gregem in fastigio montis alacriter pascentem videt, observans tamen herbam illam esse novicivam, iactu fundae, et baculi compellit gregem ad vallem descendere, ac dulces sibi pabulum deserere: hac cogitatione munitus sanctus Ioseph continuo divino praecipio obtemperavit, ac difficilem illam in Aegyptum mutationem eadem nocte sustinere coepit, Evangelista dicente (*cap. 2*): *Qui consurgens accepit puerum, et matrem eius nocte, et recessit in Aegyptum: quae verba licet adeo clara, et perspicua sint, quidam tamen doctores secuti Episcopum Abulensem (*in cap. 2. Matt.*), existimant quod Ioseph non discessit in Aegyptum illa eadem nocte, in qua ei angelus apparuit, idque nonnullis rationibus nituntur comprobare: quarum prima est, quia Ioseph, sicut ille inquit, indigebat aliquibus, quae prius erant praeparanda pro matre, et puero, maxime cum via esset longissima et laboriosissima, propter**

quae Ioseph non poterat subito eadem nocte se praeparare et scedere. Secunda ratio est, quod Ioseph discedebat in Aegyptum, ut ibi maneret per longum tempus, cum angelus ei dixisset: *Fuge in Aegyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. Unde oportebat, quod disponeret aliqua de necessariis quae afferre secum potuisset in vitae suae solatium et auxilium pro illo tempore.*

Tertia ratio: quia licet Ioseph, et Virgo essent pauperes, aliquid tamen habebant: unde cum recederent de terra et patria sua, pascientes quando iterum reditari essent, opus erat quod aliquantulum disponerent de rebus suis eo modo quo possent, ut saltem non omnino perirent.

Quarta: quia oportebat famae consulere, nec insalutaria vicinis et cognatis fugam capere: dixit enim Apostolus (*ad Rom. 12*): *Oportet providere bona non solum coram Deo, sed coram hominibus. Verum oppositam sententiam, quam sequitur card. Caietanus (*super Matth.*), non modo probabiliorem putamus, sed etiam angelus dictis magis multo consentaneam, nimirum quod eadem nocte, cum evigilavit a somno Ioseph, exsequutus est quod monuit angelus. Ita etiam docet Titelmanus, necnon et Cornelius Iansenius, qui in hunc modum loquitur: *Neque paruit tantum angelico oraculo, sed et nocte omnibus relictis fugit, cum fugere simpliciter iussus fuisset, hac in re diligentiam parenti oraculo praesefrens, et suoque exemplo nos docens, cum de voluntate Domini constat, omnem rationis industriam ac vires omnes intendendas esse, ut quod probari Domino cognoverimus, commodosissime perficiamus. Et quidem non parum infirmat Abulensis, et aliorum sententiam illa eadem quam ipsi verbis Evangelistae adhibent expositionem, ut significant, non quidem quod Ioseph eadem ipsa nocte recesserit, sed quod postquam nonnullas moras sustinuerit, aliqua alia nocte paucis interiectis profectus fuerit: quia praeterquam haec Testati expositio literae minus congruit, non est sane credendum de Ioseph, qui vir erat sanctissimus et prudentissimus, velle fugam differe, cum manifesto periculo inmauculati agni, quem crucentis lupus avidissime quarebat: cum enim ex verbis Simeonis et Annae iam rumor de illo inciperet dilatari; certe si Ioseph in rerum domesticarum dispositione tunc occuparetur, nullo magis rumor excreceret, cum dispositio illa omnino clanculum fieri non posset. Verosimilius ergo est omnium bonorum suorum iacturam voluisse potius sustinere, quam cum periculo infantis fugam differre. Unde sapienter idem Cornel. Iansenius (*in sua concordia cap. 11*) dixit: *Ille iam et pauperum parentum Christi satis notari potest. Nam ante fugam sarcinae diae colligendae erant, ad debitorum advenit, aut facultates disponendae, sed omnibus si quae erant posthabitis, id unum agbant, ut divino obedire mandato. Nec prout fama eius et uxoris iacturam aliquam sustinuit: quia cum omnem mali suspitionem sanctissimae Deiparae et Iosephi vita immaculata singulariter Dei providentia repelleret, facile vicini existimare possent ad aliquod negotium necessarium, quod dilationem non pa-***

riebatur decuisse. Dicamus ergo, quod sicut olim Abraham audito divino praecepto nocte consurgens secum tulit puerum Isaac, ita sanctus Ioseph comprimum agnovit divinum mandatum de fuga in Aegyptum, prolium eadem nocte absque ulla mora perrexit in Aegyptum, adducens secum matrem et puerum Iesum, cui sit honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA IV.

Tres praecipue rationes dubitandi proponuntur, ob quas videbatur non decuisse Christum Dominum fugam arripere a facie Herodis. Potidem tamen adducuntur, quibus fugam hanc rationi valde consentaneam fuisse comprobatur.

Non pauca reperio, quae diligentes Investigatores fieri non solum movent, sed et cogant eorum casuorum, quae Christum Dominum impulerunt a facie Herodis fugere, inter quas, illa a me hic apponenda praecipua capita esse reor.

Primum est, quia sexcentis modis, facili negotio poterat Christus Dominus absque fuga eius manus effugere: poterat enim, quod grandiore aetate praestitit, incolum per medias hostium turmas pertransire; cum enim voluerunt inimici eius ex monte illum praecipitaverunt, sanctus Lucas (c. 4) ait: *Ipsae autem transiens, per medium illorum ibat.*

Poterat etiam se invisibilem lictoribus Herodis reddere, prout fecit, cum illum lapidatus tentantur, ut tradit divus Augustinus (tract. 45. in Ioan.) versans illa verba: *Iesus autem abscondit se:* non enim putat per fugam se abscondisse, sed invisibilem se reddendo. Poterat item tanquam absolutus Dominus generalem concursum suum suspendere, ut manus comprehensorum illi admoventi non possent, sicut olim fecit in fornace Babylonis cum flamma vocaris ignis tres pueros non tetigit, nec eis aliquod nocuum intulit. Poterat deinde herodianam crudelitatem lenire, ut sicut ante incarnationem tumentes maris undas compesceratur, ut populus Israel incolum pertransiret, ita iracundiae fluctus Herodis animum quietantes reprimeret. Et quidem cum olim septem ferocissimos leones, ne in Danielem irruerent, solo natu potentissime prohibuit, facile leoniam unius Herodis rabiem potuisset cohibere. Quod si rursus non blanditis, aut lenibus remediis, uti voluisset, quid quaeso sibi facilius, quam variis suppliciis eius petulantiam infringere, ipsum, et eius carnificem animam Infantis quaerentes, coecitate, aut alio gravi morbo mulcetur? sicut olim mulcavit quaerentes invenes ad abutendum illis (Genes. 19): *Percusserunt coecitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.*

Poterat similiter facere, ut sicut tertio Regum legitur, Roboam manus contra servum Dei extensa continuo contabuit (3. Reg. 13): *Exaruit manus eius, quam extenderat contra eum, nec valuit retrahere eam ad se;* ita manus sa-

telitum, quae adversus Christum Dominum extenderetur, protinus arcesceret; vel certe, quemadmodum ad petitionem Heliae, ignis de caelo descendens, tentantes illum comprehendere combussit, ita flamma coelitus missa persecutores suos devoraret. Numquid non ei facile erat, necem inferre homini scelerato, et improbo, qui angeli gladio tot militia babylo-nici exercitus una nocte interfecit? aut qui unius foeminae manu impii Helofernis caput truncavit, non poterat potentissimo suo brachio Herodis caput amputare? maxime, cum nefarios homines punire non minore gloria, quam probos remunerare conciliet. Unde cum ignis combussisset filium Aaronis, Dominus dixit (Levit. 10): *In conspectu omnis populi glorificabor.* Ecce punitionem malorum, vocat gloriam suam: et in Deuteronomio quarto spolia hostium, quae post victoriam Deus comburi praecipiebat, *anathema* appellatur in sacris eloquiis, id est, separata, et dicata cultui divino: quibus non obscure innuitur, malorum punitionem Deo esse instar spoliiorum quae de hostibus capiuntur, gratam et gloriosam.

Secundum, quod vehementer animum pulsatur ad quaerendum diligenter causas, ob quas Christus Dominus fugam arripere voluit a facie persecutoris, illud sane est, quod parvulus Innocentes evidenti vitae discrimini expositos relinquit, quod alienum certe videtur a generosi animo ducis. Isaia enim in persona Dei ait (c. 55): *Ecco testem populi dedi eum, ducent, et praeceptorem gentium.* Pusillanimitas autem ac metallici ducis manifestum indicium est militibus eius acriter cum hostibus contentendibus fugam arripere, ac vitae discrimine ipso salvo, et incolum manente, aliis sustinenda relinquere. Deinde ipse iam grandior factus dixit (Ioann. c. 10): *Ego sum bonus pastor: bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis; mercenarius autem, et qui non est pastor, videt lupum venientem, et fugit, quia mercenarius est.* Igitur, cum ad bonum pastorem pertinet mors pericula subire, ut ovium vitam illaesam conservet, debuisse sane Christus Dominus lupinae Herodis saevitiae se tradere, ne tot militia infantium perirent; alioquin mercenarium eum indicabit, qui illum instar mercenarii fugientem viderit. Rursus ipse gallinae se comparavit singularem pallorum curam habenti (Mat. 23): *Quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas; nulla autem unquam visa est gallina, quae conspiciens milvum pullos suos invadere, continuo fugiat, nullamque prorsus de eorum vita conservanda, aut morte vilanda curam gerat: si ergo Christi sollicitudo, et amor erga infantulos Innocentes erat instar sollicitudinis, et amoris, quem gallina filijs suis exhibet, debebat quidem sacros illos pullos protegere, et ab Herodis rapacissimis unguibus eos eripere.*

Tertium, quod eadem causas haud oscitantur quaerere cogit, illud certe est, quod supervacaneum omnino videtur ad vitandam necem, quam Christo infanti Herodes intendere molebatur, fugere in terram adeo longinquam, cum intra Galilaeam manens Nazareth, securus pro-

tuisset ibi latitare, et absque aliquo timore, nam certe Herodes solum occidit infantes, qui erant in Bethleem et finibus eius, ut sacer evangelista Matthaeus contestatur; nullus autem illorum, qui erant in Galilaea, fuit occisus, immo nec Herodes suspicatus est aliquid contra Galilaeos infantes, alioquin occidisset alia quos eorum, sicut propter similem suspicionem occidit Bethlehemiiticos. Nec satisfacit illorum responsio, qui perperam contendunt, quod cum Ioseph monitus fuit ab angelo fugere in Aegyptum, tunc erat in Bethleem, et ideo oportuit illum ab eo loco discedere, cuius infantes occidendi erant: hoc sane minime cum evangelica historia cohaerere potest, quia fuga illa fuit post purificationem Virginis in templo, quae peracta non rediit in Bethleem, sed in Nazareth, ut testatur d. Lucas (c. 2) dicens: *Ut perficerent omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam, in civitatem suam Nazareth:* manens igitur in Nazareth, securus erat; atque adeo supervacanea redditur eius fuga ad conservandam vitam. Accedit, quod Deus, a quo revelatio illa fugiendi in Aegyptum, ortum habuit, evidentissime praecognoverat locum, in quo infantes occidendi essent, et praescierat nullos occidendos in Nazareth: frustra ergo fabo a Nazareth.

Hucusque tres dubitandi rationes proposui, quibus videbatur, non decuisse Christum fugere; nunc totidem causas, et rationes apponam ex antiquorum Patrum thesauri depremissis, quibus non obscure constabit, Christi Dominum fugam a facie Herodis rationi valde consentaneam fuisse.

Primum causam fugiendi Christum Dominum tradit d. Athanasius dum ait: *Decuisse Christum, ut sicut esuriendo, sitiendo, patiendo, ita quoque ipsa ratione fugiendi, ostenderet se carnem gestare, et hominem factum esse.* Sed latius divus Chrysostomus (super cap. 2. Matth.) hanc rationem prosequitur in haec verba: *Dignum esse hoc loco iudico trepidationem quandam mentis fateri, et quasi meture pro Magis pariter ac pueris: etsi enim illi turbati non sunt, sed fideliter omnia susceperunt, nos tamen scrutari dignum est, cur non et Magi praesentes sabentur, et puer, sed illi quidem per fidem revertantur, hic autem cum Matre in Aegyptum transfugiat, cum multo potius fuisse videatur in manus cum Herodis incidere; nec tamen, cum incidisset, latere, sed claro prorsus divinitatis auxilio vindicari.* Verum hoc modo rebus impletis creditum non fuisse, vere illum suscepisse carnem, tantique hodie mysterii sacramenta naturae: si enim etiam cum ista facta sint, et plurima iuxta humanae naturae dispensata rationem, aliqui tamen ausi sunt suspicari, quoniam fabula quaedam fuerit cuius assumptio, in quae non illi impetiatas praerupta recidissent, si omnia, iuxta quod dignum est, propriae virtutis potentia egresset? Magis vero celeriter emittit; simul et Persarum regionis nullens magistros, et inefficacem reddens furorem tyranni, ut discat se impossibilia moliri, et conceptam extinguat invidiam, sequo ab studio vani laboris abducat. Est autem divinitatis virtute dignum, non modo conterere inimicos, verum etiam cum omni illos fac-

CARTHAGENA, de B. M. V.—Vol. II.

*citate decipere: sic enim et Aegyptios populi sui utilitate seduxit; cumque palam in Iudaeorum manus illorum posset transferre civitates; occulte hoc magis fieri, ac decipiendi praecipit, quod certe illum apud inimicos non minus reddidit, quam alia signa, terribilia. Denique Ascaloniam, omnesque per circuitum alitigenae, quando arcem Dei cooperunt, percussisque plaga, suaserunt civibus suis, ne aderent. Dei repugnarent manum: cum ceteris mirabilibus; hoc quoque in medium protulerunt, dicentes: Quare gravatis corda vestra, sicut gravavit Aegyptus, et Pharaon cor suum? Nonne postquam dilusit eis, dimiserunt populum suum, et abiit? Haec vero dicebant, cum ad documentum virtutis Dei, signo manifestis factis, nequaquam istud esse inferius iudicarent. Id igitur etiam in praesenti causa factum est, quod certe facile posset tyranno incurrere perire; haecenus divus Chrysostomus, quibus primae rationi dubitandi egregio satisfecit, eamque praeclearam esse confirmat revelatione facta sanctae Birgittae, cui Christus Dominus dixit: *Quod autem fugi in Aegyptum, in hoc infirmitas humanitatis meae ostensa est.**

Secundam causam, quare Christus fugit, ne ab impio Herode occideretur, assignavit d. Petrus Chrysologus (homil. 151) nostram utilitatem fuisse: verba eius sunt haec: *Hucusque fugae Christi querimonias exaggerasse sufficiat. Territus, quod fugi Christus, fuit mysterium, non timor; fuit liberatio, non periculum Creatoris; divinae virtutis fuit, non fuit fragilitatis humanae: non fugit propter auctoris mortem, sed fugit propter auctori vitam: nam, qui mortem venerat, quae fugeret mortem? Christus totam causam nostrae salutis occiderat, si se parvulum permississet occidi. Christus venerat, ut quos praecipit doceret, firmaret exempla, et ipse faceret, quae facienda mandaverat, et visu probaret possibilia, quae impossibilia videbantur auditu. Venerat, ut mundo notitiam suae delictis infunderet, et humani generis ignorantiam auferret. Venerat, ut pigra mortaliu corda ad fidem virtutibus excitaret. Venerat diabolum publico superare confictu, et ab omnibus et divino vinceret iussu, et humano prosterneretur exemplo. Venerat praesentiae suae promissa prosequere, ut quibus scire se dederat, concederet se videre. Venerat, ut puniret Iudaeos de contemptu legis. Venerat introducere ad fidem gentes. Venerat eligere Apostolos doctores orbis, eosque coelestibus implere doctrinis, munire virtutibus, armorum signis, ut signis edoceret, ferros, sanarent virtutibus infirmos, doctrinis dociles edoceret: et ad summum venerat, mortem perdere moriendo; penetrando inferna dissolvere; resurgendo sepulchra reserare; ascendendo ad coelos, coelestibus donare terrenos. Omnia haec utique perissent nobis, si Christus cum esset in cubilibus, non fugisset. Consonant hinc compendiosa verba divi Fulgentii (serm. de Epiphania) dum ait: *Dignatus est in Aegyptum fugere, ut postea crucem dignaretur ascendere: fecit enim cum mori benignitas propria, non malignitas aliena: cum enim praedestinatum fuisset a Deo, ut in adulta aetate moreretur, quia id nobis magis expediebat, fugit ad vitandam humano modo, non potentia virtutis, mortem in infantia sibi imminen-**

tem, unde manifestum est, amore nostri, non Herodis timore, quem solo nutu cohibere potuisset, fugam arripuisse, sed potius instar strenui ducis singulari stratagemate, inimicum fugiendo, deluisse. Unde eleganter divus Petrus Chrysologus dixit: *Belliosus, quod in bello fugit, virtutis est, non timoris. Deus, quando fugit hominem, sacramentum est, non pavoris: potens, quando se subducit infirmo, insequentem non prece, sed foris producit: vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam: ocellum se non patitur inire confictum, qui mandare suum saeculis vult triumphum: secreta victoria, virtusque latens exemplum posteris non relinquunt: hinc est, quod Christus fugit, ut cedat temporibus, non Herodi. Neque enim mortem fugit, qui venerat de hoste reportare victoriam, neque humanas insidias expavesceat, qui totus venerat diabolicæ fraudis opere versutus; nec tunc timuit, quando infans, et secundum hominem timere nescivit, et secundum Deum potuit non timere. Quod si expressius agnoscere cupis, quam utile nobis fuerit, ne Christus in infantia, sed grandior effectus moretur, memento quaeso, nomen agni ci in baptismo impositum, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*; agniam autem carnem nemo ignorat, aptiorem esse cibum, et convenientiorem saluti, cum creverit, quam dum lacte ad ubera matris nutritur; et quamvis mors huius agni salis tunc nobis esset in propitiationem, tamen si infans cohibuisset, totus orbis divina eius doctrina, et exemplo caruisset: quis enim mundo coelestia enunciat, si unigenitus, qui est in sinu Patris, ea non enarrasset? *Qui enim de terra est, de terra loquitur; qui de caelo venit, super omnes est.* Quis etiam exemplo doceret nos viam in coelum, ut *status non erret per eam*, nisi Christi exempla coram oculis haberemus? et si adhuc ita imperfecti sumus, cum tot Christi exempla imitatione digna ante oculos habuerimus, quales, obsecro, nos futuros fore putandum est, si illis caruissimus? Solet mathematicus disputans e cathedra de figuris docere discipulos, et figuras quodam digito per aërem designare, atque huc, illucque se vertens, ait: hic est circulus, hic triangulus; sed haec in aëre signans, cum perfectas figuras, et permanentes efformare non possit, continuo illae evanescent; ut vero perfecte eas efficiat, et oculis discipulorum illas subiciat, e cathedra descendens, papyrus, aut tabulam sumit, ibique illas perfecte circino signal. Non secus Deus olim homines, virtutum figuras a coelo, easque in viris sanctis effingebat, quos, ut exemplaria mundo proponebat: unde de Tobia (c. 2) dicitur: *Hanc autem tentationem permisit Deus evenire illi, ut posteris daretur exemplum potentiae eius.* Ecce in Tobia depinxit patientiae imaginem. Cum Susanna etiam a lascivis senibus tentata, gloriosissime illos devicit: sane in ea Deus posteris omnibus singularis castimoniae exemplar vivum ad imitandum proposuit. Verum harum virtutum effigies in aërea materia caelabantur, Iobis dicente: *Ventus est vita mea, ideo non erant omnibus numeris absolutae, sed nullis imperfectionibus admixtae: ut ergo Filius aeterni Patris mortalium oculis**

perfectissima proponeret virtutum exemplaria, descendit de coelis, et in assumpta humanitate circino ea adamussim efformavit, ut vere eius aemulatores efficiamur, iuxta illud Petri (1. Pet. 2): *Nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia eius.* Haec ergo ratione modo se morti subtrahit, non cum recusans, sed in tempus commodius differens, ut prius omnem nos edoceat virtutem tam verbo, quam exemplo. Non igitur timor, sed ardens potius erga nos amor ad differendam mortem in aetate iam provecta Christum impulit. Et quidem si adhuc iam vir factus, quia tempus mortis eius nondum appropinquarat, dixit (Joan. c. 2): *Nondum venit hora mea*; quanto potiori iure in infanti existens aetate idipsum dicere potuisset? Quamvis igitur totis viribus Herodes Christum persequatur, voti sui compos minime evadet; horam eius mutare, mortem accelerare, interitum maturare nequit; habet enim ille sicut vitae, ita et mortis clavem, herodianique furoris habenas manu gestat: quare huius lupina saevitia ardentior esse non poterit, quam mitis hic agnus permiserit: idcirco, cum ipse decreverit infantem non mori, nec dum tener est, matris ubera sustentem occidi, quia ardentissimus eius amoris genus humanum, tam parum sanguinis effundens, non plene satisfacisse sibi videbatur; ideo in vanum laborat Herodes, quaerens in infantia animam eius, crescat aetas, roboretur corpus, augetur sanguis, et tunc hostes non fugiet, sed quaeret, qui terris irrigandis, sanguinis aperiant ex virili corpore fluvios.

Quod si adhuc rem alius consideremus, facile nobis innatescet, maius Christum Dominum sui amoris pignus nobis praebuisse differendo mortem usque ad juvenutem suam, quam si infantia, aut senectate moretur. Sanctus ille rex Ezechias, quando mortis suae sententia fuit sibi nunciata, illud super omnia vehementer illum cruciabat, quod in juvenute sua interire cogereetur (Isai. 38): *Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi*: magis enim, ceteris paribus, contristat animum mors juvenis, quam senis, aut infantis, quia inter omnes aetates juvenis pretiosior esse censetur. Ut ergo Christus maioris amoris sui signa nobis exhiberet, pretiosiore suae aetatis tempore pro nobis vitam profundere voluit, et ideo nec in infantia, nec in senectute moriendum sibi elegit. Atque per hoc sufficienter responsum me dedisse arbitror secundae rationi dubitandi.

Ex quo vobis, o senes, aetate et in peccatis inveterati, non exigua erubescens, et confusio materia proponitur, cum Christo pretiosius suae aetatis tempus, immo et totum suae vitae curriculum in vestram utilitatem expendente, vos nec deteriores vitae vestrae dies in feliciora tempora, et momenta in obsequium eius expendatis. Ita ne aetatis vestrae candidiorem et selectiorem farinae vestris voluptatibus, et deliciis absumentes, nec viles saltem illius furfures Deo praestare vultis? Audite quaeso, ut erubescatis, gentilem hominem Seneca (de brev. vit. c. 5) in hunc modum

senibus loquentem: *Non te pudet, reliquias vitae tibi serrare, et ideo solum tempus bonae menti destinare, quod in nullam rem conferri possit? quam serum est, tunc incipere, cum desinendum est? quae tam stulta mortalitatis oblitio, in quinquagesimum, et sexagesimum annum differre sana consilia; haec Seneca. Sed commendiosus Salomon (Prov. c. 5): Ne des annos tuos crudeli: quasi dicat, ne concedas prosperos tuos annos crudeli hosti appetitui tui sensitivi, sed praebae illos mansuetissimo infanti, Christo Domino, qui pro diebus aeternitatis facile eos tibi commutabit. Quod si hoc praestare renuis, cave ne impleatur in te illud Ecclesiastici (c. 7), intempestivam mortis tibi minantis horam: Ne impio agas multum, et noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo. Scio nonnullos non indocte hunc locum explicare, ut duplex possit intelligi homo habere tempus: unum suum, quandiu coelesti auxilio suffultus divinis obsecrandi inssonibus; aliud non suum, quando in peccatis conterens, tempus illud daemoni sacrificat, tunc enim crudelis hic tyrannus, sicut facit servum ipsum peccatorem, ita tempus eius perperam consumptum quodammodo reddit suum: cum ergo monet Ecclesiasticus peccatorem, ne moriatur in tempore non suo, perinde est, ac si diceret: Cave, ne moriaris in tempore, quod immolasti diabolo, talis enim mors ad mortem aeternam te ducet. Ceterum d. Hieronymus, Paraphrastes chaldaicus, et Albinus aliam viam ingredientes, arbitrantur, tunc hominem censerit mori in tempore non suo, quando propter frequentia scelera, ac enormia peccata; ita divinum iracundiam contra se provocavit, ut ante tempus illud ad quod, si ita non peccasset, pervenisset, vitam ei eripiat, adeo ut si alias victurus fuisset sexaginta annis, triginta tantum sibi superstes, prout euidam adolescenti accidisse commemorat sanctus Bernardinus (tom. 2. in quad. dom. 2. ser. 17), affirmans, quod ipso vivente, cum quidam juvenis decem et octo annorum, parentibus inobediens, variis latrociniiis assuetus ad suspensionem duceretur, patibulo proximus paulatim caecescere coepit, senili barba mentum eius circumdari, et vultum eius rugis repleri in similitudinem decrepiti nonagenarii. Cuius stupendi effectus occultam causam ex divina revelatione illius urbis Episcopus agnoscens, asseruit divinitus sibi innouisse, quod si adolescens ille non addidisset tot peccata peccatis, nonagenarius moriturus foret; in poenam tamen eorum divino iudicio factum esse, ut reliqui omnes anni a decimo octavo, quo mortuus fuit, usque ad nonagesimum ei auferrentur.*

Cave ergo, ne peccata peccatis adicientes, hanc Dei vindictam experiamini, vel certe eam quam expertus est ille, qui inopinate, et repente vocem sibi dicentem audivit (Luc. cap. 12): *Stulte, haec nocte animam tuam repetent a te.* Attendite Dei minas; animam eius repetendam fore, ait tempore nocturno, non diurno, quia cum tunc divites soleant multis famulis, et amicis stipari, forsam quispiam erga illos pietate motus confessorium vocaret,

et ad contritionem animi infirmatis excitaret; severo tamen Dei iudicio fiet in peccatorum supplicium, ut impudico noctis tempore pereat, quo nemo spirituale aliquid sacramentorum subsidium ei praestare possit. Deinde addit (ubi sup.): *Repentem animam tuam; quod enim videbatur dicendum: repetent, sed repetet: quia cum solus Deus illam dederit, ad illam solum spectat eam repetere; sed consulto ait, repetent, ad significandum, quod sicut olim peccatum Cain fratris sanguinem effundens vindictam adversus eum postulabat, sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra, ita scelera omnia in curriculo vitae patrata animam miseri peccatoris repetent, e corpore illam extrahendo, cum in supplicium eorum vitae illius, iusto Dei iudicio, dies minuantur. Nec dicit, petent, sed repetent: quia multo antea divinum ultionem petierant, et in extremo vitae illam instantius repetant.*

Tertiam causam iam appono, cur Christus Dominus fugerit, per quam tertiae rationi dubitandi faciam satis: licet enim prima facie videatur, securum potius manere in Nazareth Galliae, cum solum bethleemicis infantibus occidendi essent ab Herode, et consequenter supervacanea fuisse illam fugam, aliter tamen se res habet, quia si Ioseph mansisset in Nazareth, manifestum periculum immineret, quod cum Herodes a Magis edoctus didicisset tempus, quo Christus natus fuerat, facite potuisset quaerere, quot, et qui nam nati fuissent illo tempore in Bethleem, et per diligentem inquisitionem invenire potuisset quendam puerum Galilaeam natum fuisse eo tempore, venientibus illac parentibus ad profectum. Possent etiam non difficile certior fieri, quomodo ille esset de Nazareth, quia per libros professionis Bethleem facili negotio poterat sibi constare, quot, et qui viri, et foeminae, tam de Bethleem, quam alienigenae fuissent illo tempore in Bethleem, et ex hoc inquirere quaenam foeminae ibi tunc pepererant, atque adeo potuissent invenire Mariam de Nazareth, ibi tunc peperisse puerum Iesum, et diligentem curam adhibere ad illam inventiendam: haec enim ratio sine dubio arbitrari angelum dixisse Ioseph in Nazareth commorante, ut fugerent, quia futurum erat, ut Herodes quaereret puerum ad perdendum eum, et testatur d. Matthaeus agens de fuga Christi; cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA V.

Prosequimur causas fugae Christi Domini a facie Herodis, alias plures scitu dignissimas ex sanctorum Patrum doctrina recensentes, ac de bono, et utilitate exilii permulta tradentes.

Cum perditus ille haeresiaracha Nestorius (contra Max. dial. prim.) petulant, et inverecunde adversus Christum Domini fugam oblatrans, haec verba effutierit: *Quid potest esse iniquius, quam*